

ОСОБЛИВОСТІ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ТЕОЛОГІЇ ТА ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ

Актуальність теми дослідження опирається на те, що в сучасних умовах назріла необхідність переосмислення людської діяльності в релігійній сфері. Не тільки філософи, але і вчені інших областей науки стурбовані масштабними наслідками діяльності людини, які ставлять під загрозу подальше існування людства. На сучасному етапі розвитку суспільства спостерігається все більше негативних результатів деструктивної, дезорганізуючої діяльності, що призводить до необхідності розробки нових понять, причому такої діяльності, яка забезпечувала б існування людини і всього людства, зберігаючи майбутнє природи, планети, людини, розкриваючи потенціал особистості і можливості її самореалізації. Таку культуру діяльності можна назвати екзистенціальною, так як в ній людина виявляє свою особливу суть, призначення, здатність переосмислення своїх релігійних поглядів і радикально новий погляд на специфіку буття. Особистістю людина стає, коли одухотворюється, цікавиться своєю вірою та її вченнями. Релігійна діяльність, будучи особливим пластом культури, сприяє розвитку і примноженню самої культури, суспільства і людства в цілому. Така діяльність облагороджує особистість і збагачує. Розвиток екзистенціальної релігійної діяльності перспективно, так як спираючись на неї, можливо буде не лише переосмислити, але переглянути і вирішити ряд проблем. Запобігти виникненню проблем, усунути їх тиражування ось головне завдання, яке вирішується екзистенціальною культурою діяльності. Такі проблеми в своїх дослідженнях неодноразово піднімали Г. Фрай і Е. Фукс, у теологічних концепціях «Смерті Бога» У. Гамільтона і Т. Альтиєра, у секуляризованій теології П. ван Б'юрена та Х. Кокса, і «теології надії» Ю. Мольтмана. Також у екзистенціальних теоріях Г. Слейта, де було використано метод екзистенціальної діалектики М. Бердяєва, і у екзистенціальній феноменології релігії М. Вестфала, у рухові діалектичного методу С. К'еркегора, П. Рікера, С. Хоружого та ін.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні екзистенційного досвіду як релігійного напрямку, який розкриває їх особливості в методології філософських наук.

Об'єкт дослідження: сучасні тенденції гуманізації релігійної картини світу в методології соціально-гуманітарних дисциплін.

Предметом дослідження виступає екзистенціальний досвід в системі філософії і релігійного пізнання.

«Ніщо, народжене на світло, не може бути ні повністю новим, ні повністю збігатися зі старим. За смаком і схильністю - або дотримуючись духу часу - батько завжди має можливість представити свій плід в ключі новації або в ключі традиції, як зухвале нововведення або дбайливе дотримання стародавніх заповітів» [1, с. 348]. Так пише сучасний російський філософ С. С. Хоружий. Саме Хоружий наважився припустити, досліджуючи патристичну спадщину, що Східно-патристична спадщина Богослова має ряд аналогів з філософською системою сучасного екзистенціаліста Мартіна Гайдеггера (1889-1976) [2, с. 7].

Уже сама спроба філософського осмислення християнських цінностей є переступанням, що склалася протягом століть, межі православного мислення. Особливо це було помітно в українському богослов'ї до XIX століття включно. Можна без перебільшень сказати, що українська думка продукувала певного роду крайнощі - запереченні філософії, а це призводило до неправильного формування патристики. «Ця невизначеність онтології, - пише Хоружий, - один з чинників, що відбилися і на ситуації української думки. Так, в середині XIX століття в Україні ще панувала, з одного боку, стара парадигма взаємовиключення, згідно якій будь-яка філософія є тільки омана і шкода. У XX ж столітті українська богословська думка переживає нові метаморфози. «Наступний етап української думки, - пише С. С. Хоружий, - пов'язаний з творчістю діаспори, ніс в собі, за законами історії, відштовхування від Срібного Століття. Він не входив в глибини філософської проблематики, проте виразно дистанціювався і від християнського неоплатонізму, і від всієї філософії Срібного Століття, зумівши виробити нові установки, які сьогодні відомі як неопатристика і неопаламізм. Тут ставав іншим сам тип думки, і замість вільних побудов, строгим правилом стала опора на досвід - в першу чергу, досвід патристики і аскетички.

Так що на частку української думки випало чимало казусів, коли дефіцитом був такий важливий для Православного богослов'я фактор як філософський дискурс, особливо в області патристики - аскетичного богослов'я досвіду спілкування і особистості. Але зате, завдяки неопатристичному синтезу наше українське богослов'я стало знову відповідати своїм вимогам. Відповідно і Гайдеггеріанському розумінню Витоку [3, с. 300].

«Церква в справі пізнання істини відає перевагу живому досвіду перед чисто інтелектуальним підходом, - пише Х. Яннарас, - але це зовсім не означає, що вона проповідує туманний містицизм і емоційну екзальтацію як засіб порятунку від світу [3, с. 306].

Так само й мови бути не може про будь-яке нехтування або недооцінки раціонального мислення. Не слід забувати про те, що рання Церква народилася і розвивалася в рамках елліністичної цивілізації, еллінізованій Римської імперії. Тим часом духовний клімат, «психологія» грецької культури були несумісні ні з темним містицизмом, ні з найвищими захопленнями. Навпаки, долучаючись до нового досвіду церковного життя, багато філософів шукали відповідей на питання і проблеми, поставлені ще античними мислителями і зазнали унікальному по глибині і силі аналізу в рамках філософської традиції» [5].

Що ж можна сказати з цього приводу про Гайдеггера? Будучи людиною мудрою він розумів що різницю, чому і не прагнув називатися філософом. Як свідчення Гадамер, цитуючи уривок з листа Гайдеггера до Левіту (1921 г.): «... принципова помилка, що Ви і Беккер розглядаєте мене (гіпотетично чи ні) в масштабах Ніцше, К'еркегора... або будь-якого подібного їм значного філософа. Вам не забороняється, але тоді потрібно сказати, що я ніякий не філософ, і навіть не налаштуватися на що-небудь порівнянне з цим ... Я християнський теолог» [5, с. 142]. Так Гайдеггер стверджує свій зв'язок не тільки з філософією, але, що важливо, з теологією, та богослов'ям. Гайдеггер усвідомлював, що безліч філософій є плодом людської недосконалості і тільки істинна філософія є Самою Істиною - алетеею, (подібно істині християнського богослов'я). Тому Гайдеггер і заперечував саме Понте «Гайдеггерівська філософія», як ознака того, що він все ще далекий від істини. У своєму інтерв'ю 1969 р Гайдеггер з жаром стверджував: «Я вже сказав: гайдеггерівської філософії не існує. Ось уже шістьдесят років я намагаюся зрозуміти, що таке філософія, а не пропоную свою» [6, с. 154].

Чи можливий вербальний опис феномена присутності і його дослідження?

Для сучасності екзистенціалізм став найважливішим поняттям, обернув вчення про людину і все, пов'язане з цим вченням, вглиб самої людини, його фундаментальної онтології або «властивої природі людини» метафізики. Але будучи безперервним процесом, філософія постійно, за словами Гайдеггера, вислизає від нас, роблячи щоразу відкритою проблемою саму суть людини [7, с. 116].

Першим очевидним місцем зіткнення богослов'я і екзистенціалізму є вчення про людину. Тут богослови можуть знайти як моделі буття (екзистенції), так і мовні ресурси для вираження структур екзистенції [8, с. 501].

У православному богослов'ї ми розглядаємо людину як образ Божий, а не Бога як образ людини, зведений в абсолют. Одкровення особистого Бога в історії відкриває нам правду про людину, його характеру та обсягів його падіння. У жодній філософській або богословській системі так яскраво не відкривається персональний, екзистенціальний характер християнського богослов'я як в православ'ї, ніде більше так ясно не проглядається особистісний характер відносин людини з Богом і людини з людиною. Тому заклик о. Георгія Флоровського слідувати «духу отців» безпосередньо означає те, що потрібно знову і знову усвідомлювати ту особисту відповідальність, яку визначає наше буття, не обумовлене жодними зовнішніми чинниками, але вихідний до екзистенції Бога.

В результаті дослідження ми прийшли до такого висловку, що в силу метаісторичності Церкви можливий метод проповіді християнства з використанням понятійного апарату властивого сучасній екзистенціальній філософії. Екзистенціальна філософія в найбільш прийнятних для православного богослов'я формах здатна служити розвитку християнської науки. Звичайно, правильне осмислення і реалізація екзистенціалізму можлива тільки при використанні вірного критерію святоотцівської спадщини, в якому і виявлено справжнє значення метафізичних цінностей, буття і людини.

Література

1. Мишель Фуко. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук. СПб., 1994, изд. А-сэд, с. 347, 348-349.
2. Хоружий С. С. О старом и новом. Введение. С-Пб. Алетей, 2000 г. с. 7.
3. Хоружий С. С. Философия и Теология: старые и новые парадигмы отношений, 1995-98 с. 300-301. URL: <https://www.litmir.me/br/?b=285456> (дата звернення: 08.05.2019)
4. Янарас. Х. Віра Церкви (Одноименні глави книги «Віра церкви»). М.: Центр по вивченню релігій, 1992. цит. по . URL: (http://orthodoxy.sumv.ua/files/HY_html/hv02.htm).(дата звернення: 6.05.2019)
5. Gadamer H.-G. Die religiöse Dimension. В: Gadamer H.-G. Heideggers Wege. Tübingen. Mohr Siebeck. 1983. S. 142.
6. Товарицькі Ф. Пальме Ж-М. Бесіда з Хайдеггером. М. Хайдеггер. Розмова на дорозі. М. Вища школа. 1991 г. с. 154
7. Иванов А. Е. Философия во времена провозглашения. Возвращаясь к Хайдеггеру. Журнал «Начало» №10, 2001 г. С. 23.
8. Леонтий Візантійський. Збірник досліджень. М. Імперіум прес. 2006. с. 501
9. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Етико-правове значення принципу субсидіарності соціальної доктрини католицької церкви: в контексті системи соціального забезпечення України : Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: [Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 20-21 квітня 2018 р.]. Тернопіль: Економічна думка, 2018. С. 290 – 294.